

Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA)

DE WERELD VAN

**Let op: nieuwe
hoofdstukindeling
De wereld van
vmbo bovenbouw.
Pas nu je PTA aan.**

Informatiebrochure

met tips en voorbeeld PTA's

Wat moeten bovenbouwleerlingen op het vmbo écht bestuderen en wat zou je ook kunnen overslaan? Waar is ruimte voor eigen invulling? Kun je een onderdeel schrappen, of gaat het dan mis op het examen? Als docent heb je meer vrijheid dan je denkt. Jij bepaalt met de sectie waar je de accenten legt.

Vanaf schooljaar 2025-2026 ga je werken met de vernieuwde De wereld van vmbo-bovenbouw. In deze vernieuwde editie verandert onder andere de hoofdstukindeling.

Daarom is dit hét goede moment om je PTA tegen het licht te houden. In deze brochure vind je de gewijzigde hoofdstukindeling van de nieuwe editie van De wereld van en algemene informatie over het PTA, tips voor het opstellen ervan en voorbeelden van PTA's. Zo helpen we jou en je collega's van de aardrijkskundesectie op weg bij het maken van het PTA voor de komende jaren.

Let op: in je docentlicentie ("boeken") kun je het vernieuwde leeropdrachtenboek online bekijken. Hierin staan de voornaamste veranderingen uitgelegd.

Examenprogramma aardrijkskunde

Het examenprogramma beschrijft in algemene termen wat leerlingen aan het eind van de bovenbouw moeten kennen en kunnen. Je leest er ook welke onderdelen op het centraal examen (CE) en welke op het schoolexamen (SE) worden getoetst. De examenprogramma's vind je op www.examenblad.nl.

De syllabus beschrijft de specifieke leerstof die wordt getoetst op het centraal examen. De makers van dit examen mogen alleen vragen naar de inhoud van de syllabus. Voor het schoolexamen is het programma niet verder uitgewerkt. Dat geeft jou en je collega's de vrijheid om het examen zelf in te vullen. SLO helpt je hierbij op weg met de 'handreiking schoolexamen aardrijkskunde'. Hierin vind je voorbeelden van keuzes voor onder andere onderwerpen en toetsvormen.

Het Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA)

De invulling van het schoolexamen leg je vast in het Programma van Toetsing en Afsluiting. Wat zijn ook alweer de functies van het PTA? Dat zijn er twee:

- Het PTA informeert leerlingen, ouders, verzorgers, docenten en de schooldirectie over onder meer de inhoud, vorm en weging van het schoolexamen. Daarom is het van belang dat het PTA ook voor leerlingen helder en leesbaar is.
- Met het PTA verantwoordt de school de inrichting van het schoolexamen aan de inspectie.

Voor het PTA bestaan weinig voorschriften; als school maak je veel eigen keuzes. Het is daarbij aan de school om dat wat moet op de juiste wijze te vertalen en om bewuste keuzes te maken voor dat wat mag. Dat vraagt om een visie op de schoolexaminering. Vanuit deze visie maak je keuzes in **wat** je toetst, **hoeveel toetsen** je afneemt, met **welke toetsvormen** en met **welk doel**.

De nieuwe editie van De wereld van

In deze nieuwe release is de leerstof opnieuw verdeeld over leerjaar 3 en 4 en daardoor is de hoofdstukindeling gewijzigd. De methode behandelt de stof voor het schoolexamen nu zoveel mogelijk in leerjaar 3, zodat het schoolexamen al in het voorexamenjaar kan worden afgesloten.

In 3 vmbo-kgt worden de drie thema's behandeld die alleen op het schoolexamen worden getoetst: Arm en rijk, Bronnen van energie en Grenzen en identiteit. Het kerndeel van deze thema's wordt in hoofdstuk 1, 2 en 3 aangeboden. Het verrijgingsdeel van deze thema's komt aan bod in de casus-paragraaf van elk hoofdstuk. In de hoofdstukken is aandacht voor alle regio's uit de handreiking schoolexamen aardrijkskunde vmbo van SLO. Elk hoofdstuk bevat een paragraaf waarin leerlingen een onderzoek doen in de eigen omgeving.

In 4 vmbo-kgt worden de thema's behandeld die op het centraal examen worden getoetst. Hoofdstuk 1 is gewijd aan Water, hoofdstuk 2 aan Bevolking en ruimte en hoofdstuk 3 aan Weer en klimaat.

Een compleet overzicht van de paragrafen van leerjaar 3 en leerjaar 4 vind je in de tabellen op bladzijde 4 en 5. Daarbij is steeds beschreven welke eindterm wordt behandeld, op welke leerweg(en) de eindterm betrekking heeft en of het om CE- of SE-stof gaat. Eindtermen 1 en 2 (Oriëntatie op leren en werken en Basisvaardigheden) komen niet apart aan bod, maar zijn geïntegreerd in de verschillende paragrafen. Dat geldt ook voor eindtermen 28 en 29 (Verwerven, verwerken en verstrekken van informatie en Vaardigheden in samenhang) die zijn geïntegreerd in de verrijgingsstof (de casus). De eindtermen 4, 10 en 16 zijn in leerjaar 4 geïntegreerd in de eerste 4 paragrafen van elk hoofdstuk. Deze eindtermen worden getoetst in het schoolexamen.

Tip!

Op de website van Stichting Platforms vmbo vind je aanvullende informatie, een trainingsaanbod en antwoorden op de meestgestelde vragen.

Kijk op www.platformsvmbo.nl/schoolexaminering of scan de QR-code hiernaast.

Leerjaar 3	Type	Eindterm	Vmbo-k	Vmbo-gt
Hoofdstuk 1 Arm en rijk				
1 Arme en rijke wijken	basisstof	13	SE	SE
2 Welvaart en welzijn in Nederland	basisstof	13	SE	SE
3 Welvaart in Europa	basisstof	14	SE	SE
4 Welvaart en welzijn in de wereld	basisstof	14	SE	SE
5 Welvaart en gezondheid in Nigeria	basisstof	15	SE	SE
6 Welvaart en gezondheid in de VS	basisstof	15	SE	SE
7 Voedselzekerheid in de VS en Nigeria	basisstof	15	SE	SE
8 Internationale voedselhandel van de VS en Nigeria	basisstof	15	SE	SE
9 Veranderende wijken	onderzoek	13, 3	SE	SE
10 Gezondheidszorg in Nigeria	casus	25	n.v.t.	SE
Hoofdstuk 2 Bronnen van energie				
1 Energieverbruik in en om je huis	basisstof	7	SE	SE
2 Energiebronnen in Nederland	basisstof	7	SE	SE
3 Transport van energie	basisstof	7	SE	SE
4 Energie en ruimte	basisstof	7	SE	SE
5 Energiebronnen in Frankrijk	basisstof	8	SE	SE
6 Duurzame energie in Nederland en Frankrijk	basisstof	8	SE	SE
7 Energiebronnen in Brazilië	basisstof	9	SE	SE
8 Duurzame energie in Brazilië	basisstof	9	SE	SE
9 Je eigen energieverbruik duurzamer maken	onderzoek	7, 3	SE	SE
10 Energiebronnen in het Amazonegebied	casus	23	n.v.t.	SE
Hoofdstuk 3 Grenzen en identiteit				
1 Grenzen	basisstof	19	SE	SE
2 Identiteit	basisstof	19	SE	SE
3 De identiteit van gebieden	bBasisstof	19	SE	SE
4 Stad en platteland	basisstof	19	SE	SE
5 Identiteiten in België	basisstof	20	SE	SE
6 Samenwerking tussen Nederland en België	basisstof	20	SE	SE
7 Culturele verschillen in Rusland	basisstof	21	SE	SE
8 Conflicten in de Kaukasus	basisstof	21	SE	SE
9 De identiteit van je buurt	onderzoek	19, 3	SE	SE
10 Grenzen in de Noordelijke IJszee	casus	27	n.v.t.	SE

Leerjaar 4 *	Type	Eindterm	Vmbo-k	Vmbo-gt
Hoofdstuk 1 Water				
1 Stroomgebieden	basisstof	10, 11	CE	CE
2 Water in het landschap	basisstof	10, 11	CE	CE
3 Transport over water	basisstof	10, 11	CE	CE
4 Waterwinning	basisstof	10, 11	CE	CE
5 Watertekorten	basisstof	11	CE	CE
6 Wateroverlast	basisstof	11	CE	CE
7 Duurzaam waterbeheer	basisstof	11	CE	CE
8 Rivieren in China	basisstof	12	CE	CE
9 Rivieren in het Midden-Oosten	basisstof	12	CE	CE
10 Watervraagstukken	basisstof	12	CE	CE
11 Duurzaam watergebruik	basisstof	12	CE	CE
12 Waterprojecten in het Midden-Oosten	casus	24	n.v.t.	CE
13 Voor- en nadelen van waterprojecten	casus	24	n.v.t.	CE
Hoofdstuk 2 Bevolking en ruimte				
1 Natuurlijke bevolkingsgroei	basisstof	16, 17	CE	CE
2 Migratie	basisstof	16, 17	CE	CE
3 Bevolking in de toekomst	basisstof	16, 17	CE	CE
4 Wonen, werken en voorzieningen	basisstof	16, 17	CE	CE
5 Verkeer, recreatie en natuur	basisstof	17	CE	CE
6 Stedelijke gebieden	basisstof	17	CE	CE
7 Herinrichting van stedelijke gebieden	basisstof	17	CE	CE
8 Bevolkingsontwikkeling in China	basisstof	18	CE	CE
9 Migratie in China	basisstof	18	CE	CE
10 Verstedelijking in China	basisstof	18	CE	CE
11 De toekomst van China	basisstof	18	CE	CE
12 Shanghai en Guangzhou	casus	26	n.v.t.	CE
13 Werken aan betere steden in China	casus	26	n.v.t.	CE
Hoofdstuk 3 Weer en klimaat				
1 Het weer	basisstof	4, 5	CE	CE
2 Klimaatfactoren	basisstof	4, 5	CE	CE
3 Wind	basisstof	4, 5	CE	CE
4 Klimaten	basisstof	4, 5	CE	CE
5 Mens en klimaat	basisstof	5	CE	CE
6 Klimaatverandering	basisstof	5	CE	CE
7 Landbouw en natuur	basisstof	5	CE	CE
8 Klimaatgebieden in de VS	basisstof	6	CE	CE
9 Klimaatfactoren in de VS	basisstof	6	CE	CE
10 Landbouw en natuur in de VS	basisstof	6	CE	CE
11 Klimaatverandering in de VS	basisstof	6	CE	CE
12 Orkanen en tornado's in de VS	casus	22	n.v.t.	CE
13 Hazard management in de VS	casus	22	n.v.t.	CE

* De eindtermen 4, 10 en 16 gaan over het beschrijven en verklaren van het thema in de eigen regio. Ze worden getoetst in het schoolexamen en zijn gekoppeld aan de eerste vier paragrafen van elk hoofdstuk van leerjaar 4.

Voorbeeld PTA’s

Je kunt deze voorbeelden aanpassen aan de situatie op jouw school. De verdeling is onder andere afhankelijk van de vakantieplanning in de regio en van de organisatie van het schooljaar op school. Het aantal lesuren aardrijkskunde per schooljaar is ook divers. Zo zijn er scholen die in klas 3 en 4 elk drie lesuren aardrijkskunde geven en scholen die in klas 3 drie uur en in klas 4 vier lesuren aardrijkskunde geven. Andere varianten komen ook voor.

Let op: In dit voorbeeld-PTA is alle SE-leerstof en CE-leerstof uit de methode opgenomen, maar dat is niet verplicht. Het PTA moet minimaal de toetsing van de SE-leerstof weergeven. Je kunt er ook voor kiezen om de CE-leerstof deels of helemaal niet te toetsen in het schoolexamen en dus niet op te nemen in het PTA.

We beschrijven twee varianten:

- 1 een PTA gebaseerd op drie perioden per leerjaar, met schriftelijke toetsen (S) en één praktische opdracht (P);
- 2 een PTA gebaseerd op vier perioden per leerjaar, met schriftelijke toetsen (S) en één praktische opdracht (P).

Bij deze varianten zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- In het schoolexamen worden ook de CE-onderwerpen getoetst. Dat heeft als voordeel dat de leerlingen voor het centraal examen alle stof al een keer hebben bestudeerd.
- In het derde leerjaar behalen leerlingen 40% van de punten voor het SE, in het vierde leerjaar 60%.

Variant 1: PTA voor drie perioden per leerjaar

Leerjaar 3

Periode	Vorm	Onderwerp	Eindtermen	De wereld van	Weging (% SE)
1	S	Arm en rijk	13, 14, 15	Hoofdstuk 1 §1 t/m 8 en 1	10%
2	S	Bronnen van energie	7, 8, 9	Hoofdstuk 2 §1 t/m 8 en 10	10%
3	S	Grenzen en identiteit	19, 20, 21	Hoofdstuk 3 §1 t/m 8 en 10	10%
1/2/3	P	Onderzoek	7, 13, 19	Hoofdstuk 1, 2 of 3	10%

Leerjaar 4

Periode	Vorm	Onderwerp	Eindtermen	De wereld van	Weging (% SE)
1	S	Water	10, 11, 12, 24	Hoofdstuk 1	20%
2	S	Bevolking en ruimte	16, 17, 18, 26	Hoofdstuk 2	20%
3	S	Weer en klimaat	4, 5, 6, 22	Hoofdstuk 3	20%

S = schriftelijke toetsen P = praktische opdracht

Variant 2: PTA voor vier perioden per leerjaar

Leerjaar 3

Periode	Vorm	Onderwerp	Eindtermen	De wereld van	Weging (% SE)
1	S	Arm en rijk	13, 14, 15, 25	Hoofdstuk 1 §1 t/m 8	10%
2	S	Bronnen van energie	7, 8, 9, 23	Hoofdstuk 2 §1 t/m 8	10%
3	S	Grenzen en identiteit	19, 20, 21, 27	Hoofdstuk 3 §1 t/m 8	10%
4	S	Onderzoek en casus alle hoofdstukken	13, 14, 15, 25, 7, 8, 9, 23, 19, 20, 21, 27	§9 en 10 van hoofdstuk 1, 2, 3	10%

Leerjaar 4

Periode	Vorm	Onderwerp	Eindtermen	De wereld van	Weging (% SE)
1	S	Water	10, 11, 12, 24	Hoofdstuk 1	20%
2	S	Bevolking en ruimte	16, 17, 18, 26	Hoofdstuk 2	20%
3	S	Weer en klimaat	4, 5, 6, 22	Hoofdstuk 3	10%
4	P	Weer en klimaat	4, 5, 6, 22	Hoofdstuk 3	10%

S = schriftelijke toetsen P = praktische opdracht

In het docentenmateriaal van De wereld van vind je Excel-werkbladen met nog meer varianten die je naar believen kunt aanpassen.

Wat vind je waar in de online leeromgeving?

De digitale leeromgeving bevat de inhoud zoals weergegeven in het schema hieronder. De online leeromgeving bevat extra materiaal ten opzichte van de boeken.

Nota bene: vanwege de doorgevoerde wijzigingen zijn ook de (oefen)toetsen en de docentenhandleiding aangepast en verbeterd. Nieuw zijn de kant- en klare Powerpoint-presentaties. We raden je aan het docentmateriaal opnieuw te bekijken.

Onderdeel	Leerling-licentie	Docent-licentie	Toelichting
Lesstof	•	•	alle informatieve teksten uit het boek in digitale vorm
Opdrachten	•	•	alle opdrachten in digitale vorm, inclusief antwoordmodellen en toelichting op de antwoorden
Test jezelf en Oefentoets	•	•	diagnostische toetsen om te oefenen voor de toets of het examen
Flitskaarten	•	•	snelle manier om begrippen te oefenen
Antwoordenboek		•	antwoordmodel van alle vragen uit het boek
Powerpoint-presentatie		•	ondersteunt je lessen bij elk hoofdstuk
Toetsen		•	toetsen (A en B variant) per hoofdstuk, op examenniveau, voorzien van een toetsmatrjjs en een taxonomie
Docenten-handleiding		•	informatie voor de docent , bevat lessuggesties en achtergrondinformatie.
Releasenotes		•	een overzicht van de vernieuwingen en verbeteringen in de nieuwe release
PTA werkbladen		•	Excel-werkbladen die ondersteuning bieden bij het vormgeven van het PTA
Dashboard		•	inzicht in en overzicht van voortgang en prestaties van leerlingen

Er zijn nog veel meer vernieuwingen en verbeteringen doorgevoerd in De wereld van. Specifiek voor de toetsing lichten we de uitgebreide afsluiting eruit. Daarin vind je alles voor toetsing en examinering. De afsluiting omvat:

- Hoofdpijnen: een compacte samenvatting van de belangrijkste stof.
- Examentrainer: gerichte oefeningen die aansluiten bij examenopgaven.
- Leerstofoverzicht: een helder schema dat de leerstof op een rij zet en verbanden inzichtelijk maakt.

Zo stappen leerlingen zelfverzekerd de toets of het examen in.

Voor meer informatie over de nieuwe release, kijk je op malmberg.nl/release-dwv.

De nieuwe De wereld van voor vmbo bovenbouw

Vanaf 1 juni 2025 is de docentlicentie compleet, inclusief de Powerpoints, aangepaste toetsen en een vernieuwde docentenhandleiding. Daarmee beschik je over alle informatie die je nodig hebt om het schooljaar goed te kunnen starten.

Je kunt nu al de PTA voorbeeldschema's in Excel downloaden en naar wens aanpassen. Ook het beoordelingskatern van leerjaar 3 en de uitgebreide releasenotes kun je hier al inzien.

Let op: bestel je nieuwe gebruikersexemplaren en docentlicenties in de Malmberg webshop. Bestel op tijd zodat je het nieuwe schooljaar goed kunt starten.

In deze brochure reikten we je tools aan voor het maken of aanpassen van je aardrijkskunde-PTA voor de komende jaren. We wensen je veel succes!

Heb je nog vragen? Dan helpen we je graag verder. Neem contact op met onze methodespecialist:

Chris Vennix
Methodespecialist aardrijkskunde
chris.vennix@malmberg.nl
06 - 53 54 92 51

DE WERELD VAN

Aan de informatie in deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.
Kijk voor actuele informatie op de websites van SLO, Examenblad.nl en Malmberg.

www.dewereldvan-malmberg.nl

MALMBERG